

Маріанна МОВНА

СУЧАСНІ ПУТІВНИКИ ЛЬВОВОМ: ТИПОЛОГІЯ І ЗМІСТ

У статті висвітлено історію створення путівників Львовом періоду незалежної України. Визначено типологічну приналежність путівників, підкреслено їх тематичні, ідеологічні та лінгвістичні особливості. Характеризується сучасний авторський доробок в галузі львівського історичного краєзнавства.

Ключові слова: путівники, Львів, історія, незалежна Україна, туризм.

© М. МОВНА, 2013

Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у путівниковій Лемполітані розпочинається новітній період, що характеризується появою нових класичних путівників, а також буклетів, туристичних інформаторів, фотонарисів і фотопутівників. На сьогодні, за нашими підрахунками, загальна чисельність путівникових видань цього періоду складає понад 120 книг¹. Серед усього масиву вартує виділити й проаналізувати низку найрепрезентативніших видань.

Першим путівником, що побачив світ за часів незалежної України і увібрив у себе риси найкращих європейських зразків, стало двомовне українсько-англійське видання «Львів: туристичний путівник» (1999) [5], яке підготувало видавництво «Центр Європи» до VI Саміту президентів країн Центральної і Східної Європи (іл. 1). Упорядник видання — мистецтвознавець Юрій Бірюльов. Вихід цього путівника був актуальним з огляду на необхідність внесення Львова до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО, що її послідовно відстоював тодішній міський голова Василь Куйбіда. В результаті проведеного конкурсу кращою визнали пропозицію львівського видавництва «Центр Європи», що спеціалізується на випуску краєзнавчої та мистецтвознавчої літератури.

Путівник, побудований за маршрутним принципом, включає десять маршрутів, розрахованих в середньому на 3—5 годин огляду: «Середмістя», «Княжа гора та Підзамче», «Центральні проспекти і площі», «На захід від центру», «Новий Світ», «Від Опери до вокзалу», «На південь від Середмістя», «Від вулиці Франка до Погулянки», «Личаків», «Райони новобудов». У додатках вміщено короткий огляд львівських музеїв, некрополів та замських туристичних маршрутів. Тут також подана вибрана бібліографія путівників Львовом. Багатий ілюстративний матеріал представлений 975 літографіями, гравюрами, картинами, рисунками, плакатами, архівними та сучасними світлинами, картосхемами. Інформативна наповненість при стислому викладі матеріалу, персоніфікованість історичного процесу, спрямованість на висвітлення маловідомих куточків Львова, об'єктивність, актуальність та популярність у широких читацьких колах стали спонукою його перевидання 2007 р., а переклади для польської читацької аудиторії здійснено у 2001 і 2006 рр. До речі, цей видавничий проект «Центру

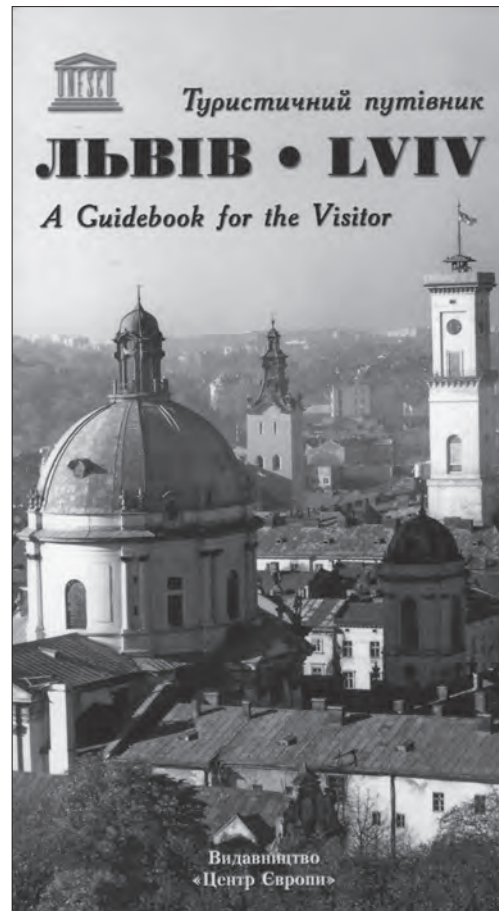
¹ Не враховуючи коротких згадок про Львів в путівниках Україною.

Європи» помітила польська критика, високо оцінивши видання як найповніший з виданих після Другої світової війни ілюстрованих путівників Львовом [16, s. 155]. Ідею візуальних путівників львів'яни запозичили у сусідів-поляків, які за зразком Заходу практикують путівники із максимальною кількістю ілюстрацій, мотивуючи тим, що вони показують те, що інші тільки описують.

Ще однією помітною цікавинкою стала книга наукового співробітника Львівського історичного музею Бориса Мельника «Вулицями старовинного Львова», видана 2001 р. у видавництві «Світ» у серії «Історичні місця України». Ця книжка витримала уже два перевидання (2003, 2006) і, хоча не є класичним путівником, користується неабиякою популярністю у львів'ян та гостей міста. За своєю структурою вона певним чином перегукується із книгою І. Крип'якевича «Історичні проходи по Львові» (Львів, 1932; перевидання 1991, 2007, 2009), проте в основному висвітлює історію львівського середмістя, детально зупиняючись не лише на певних вулицях, але й окремих будинках, яскраво змальовуючи події, пов'язані з ними, цікаві факти про життя їх мешканців, особливості тогочасного міщанського побуту. У викладі фактичного матеріалу використано архівні джерела, праці відомих львівських істориків (І. Ходинецького, Ф. Яворського, О. Чоловського, Л. Харевич). Книга ілюстрована світлинами із львівських архівів та музеїв (старовинні акварелі, гравюри та літографії відомих майстрів А. Каменобродського, К. Ауера, Й. Свободи, А. Гаттона), картами-схемами. Наприкінці кожного розділу подані резюме англійською і польською мовами.

Наступним у переліку сучасних путівників є «Прогулянка Львовом» істориків Ігоря Лильо та Зоряни Лильо-Откович [4] (іл. 2). Книжка видана у туристичній серії прогулянок київського видавництва «Балтія-Друк» (2005). Окрім Львова, пропонуються прогулянки Чернівцями та Буковиною, Києвом та Кримом. Львівський вадемукум містить понад 1000 кольорових ілюстрацій, аксонометрію архітектурних об'єктів (зокрема, церкви св. Юра, Латинського кафедрального собору, Оперного театру, каплиці Боїмів) і рисовану карту центру Львова. На відміну від попередніх, цей путівник «дивиться» на місто під відмінним від загальноприйнятого кутом зору, більш неформальним та нестандартним,

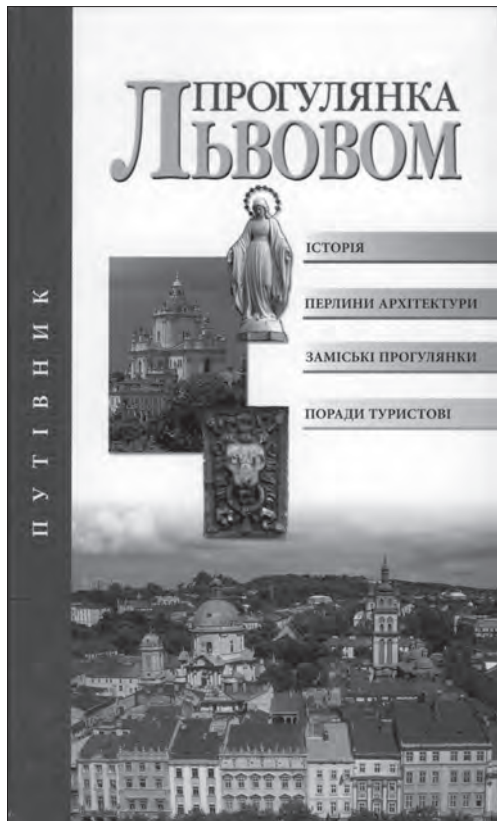
ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 1 (109), 2013

Іл. 1. Обкладинка видання «Львів: туристичний путівник» Ю. Бірюльова. 1999 р.

подаючи інформацію про окремі пам'ятки цільовими блоками, вихоплюючи яскраві штрихи з його історії, подаючи легенди, повір'я, цікаві бувальщини, жарти, пов'язані з міським життям.

Структурно путівник складається з чотирьох розділів: «Історія у цифрах і фактах», «Перлини архітектури», «Заміські прогулянки», «Поради туристам». Перший розділ у вигляді хроніки містить усю історію Львова від його заснування до сучасності, акцентуючи на знакових подіях, «згустках» часу — княжі часи, початки польського панування, шведська експансія, перехід під владу Австрійської монархії, революційні події 1848 р., Перша світова війна та визвольні змагання українців, «перші Совети», «другі Совети», сучасне обличчя міста. Центральний, найбільший за обсягом, розділ путівника присвячений львівському архітектурному та природному ландшафтам, неодмінними складовими яких є «магічний квадрат площі Ринок», Середмістя з Вірменською, Руською та Єврейською дільницями, сучасний центр, Новий світ, Личаків, Підзамче з їх численними куль-

Іл. 2. Обкладинка книги «Прогулянка Львовом» І. Лильо і З. Лильо-Откович. 2005 р.

товими спорудами, архітектурними ансамблями кам'яниць, міські некрополі та парки. У третьому розділі путівник виходить за рамки міських мурів, пропонуючи заміські прогулянки маршрутами: Львів — Жовква — Крехів; Львів — Олесько — Підгірці — Золочів; Львів — Свірж; Львів — Дрогобич — Трускавець; Львів — Славське, зупиняючись на місцевих атракціях, курортно-рекреаційній інфраструктурі Трускавця, Моршина, Немирова. У четвертому розділі автори надають практичні поради для туристів з інформацією про транспорт, зв'язок, медицину, місця проживання та харчування, осередки відпочинку, розваг, покупок та ін. Наприкінці книжки подано алфавітний покажчик та коротенький вокабулярій найвживаніших у Галичині лексем (всього 25). Путівник, що виданий українською, російською, польською, англійською, німецькою мовами, є прикладом детального охоплення предмета висвітлення, він крок за кроком веде мандрівника лабіринтом львівських вулиць. Його вихід у світ не залишився непоміченим фахівцями туристичної галузі. 2006 р. у «Віснику Львівського інституту економіки та туризму» з'явилася прихильна рецензія на це видання

[2, с. 232—233]. Водночас низку зауважень до фактологічної наповненості путівника (достовірності окремих історичних дат, місць певних історичних подій, різночитання прізвищ історичних осіб) висловила головний охоронець фондів Львівського історичного музею Ольга Перелигіна [14].

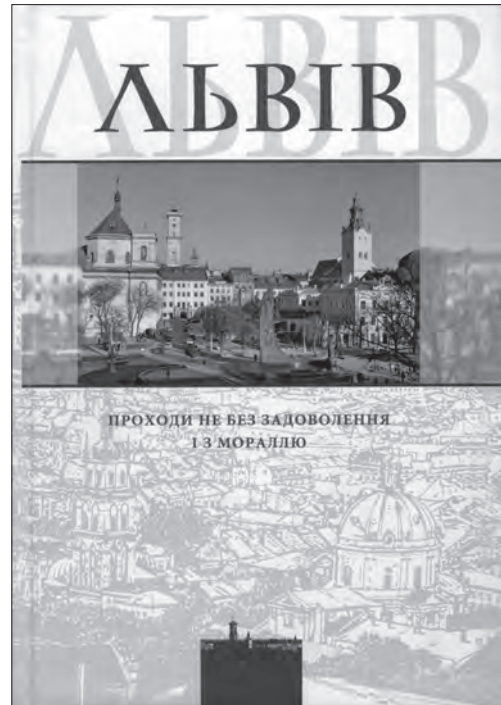
Ще одним помітним досягненням львівської «путівникової» думки стало видання «Львів: туристичний путівник» авторства історика, фахівця із історичного краєзнавства Андрія Козицького (2005) [6] (іл. 3). Видання зручного для читача формату, обсягом 127 сторінок, містить інформацію маршрутного типу. Книга складається із 39 розділів: «Головна площа міста», «Волоська церква», «Кафедральний собор», «Домінікани», «Порохова вежа», «Народний Дім», «Проспект Свободи», «Старий Ринок», «У бернардинців», «Вулицями колишнього гетто» та ін. На нашу думку, «родзинкою» саме цього путівника є введення у книжковий контекст «львівських» слів, тієї особливої лексики, яка надає йому неповторного історичного колориту. Наведемо кілька прикладів. Так, у розділі «На великому європейському вододілі» йдеться про розташований на розі вулиць Городоцької та С. Бандери храм св. *Ельжбети* (Єлизавети) (с. 54), у розділі «Жовківське передмістя та Кракідали» згадується єврейська дільниця *Кракідали*, яка славилася своїми дешевими базарами, на яких продавали «*тандету*» — дешеві речі (с. 58). У розділі «Дільниця батярів і митців» автор не лише послуговується львівським терміном «*батяр*», наголошуючи, що Личаків вважався *батярською* дільницею міста, але й позиціонує його як місце народження та проживання видатних особистостей Львова — журналіста С. Василевського, поета З. Герберта, письменниць Г. Запольської та І. Вільде, академіка-літературознавця М. Возняка, художника А. Манастирського та ін. Завершується путівник довідковою інформацією про музеї, театри, заклади дозвілля, парки, готелі, туристичні фірми. Доречно відзначити, що у книзі дуже вдало та ретельно дібрано ілюстративний матеріал.

Серед путівників, присвячених нашому місту, є видання краєзнавця-аматора, медика за фахом Тараса Палкова [11], автора низки туристичних провідників Львівщиною. Путівник, що побачив світ 2006, ювілейного для Львова року, пропонує знайомство з кількома найважливішими, на думку ав-

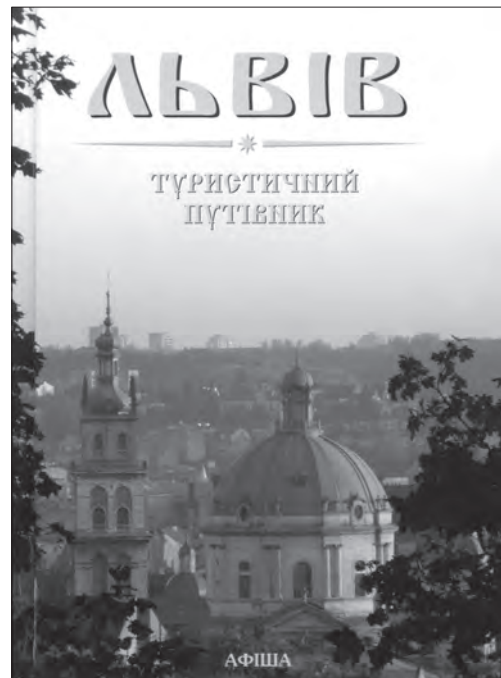
тора, блоками архітектурних пам'яток — княжого міста, Ринку, середмістя, центру, дільниць, розташованих на південь і захід від центру, та Личакова, що згруповані у шість розділів. Вихоплюючи окремі мазки із багатющої львівської палітри, путівник Т. Палкова все ж не створює у мандрівника загального враження про наше місто. До того, ж він позбавлений практичної туристичної інформації (адреси, телефони, години праці необхідних установ, закладів харчування, відпочинку та розваг, транспорту). Акцент у виданні зроблено на кольорових фотоілюстраціях (всього 176) об'єктів, внесених до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО, чим воно наближається до жанру фотопутівника. Паралельно з українською підготовлено російську, польську (2006), англійську і німецьку (2007) версії книги. У 2011 р. у серії «Terra Incognita» вийшов подібного типу фотопутівник Т. Палкова «Львів» українською та російською мовами [12; 13].

У 2008 р. видавництво «Аверс» видрукувало книгу-есе Андрія Дороша (1948—2009) із нетривіальною назвою «Львів: проходи не без задоволення і з мораллю» [3] (іл. 4). Знаний львівський мистецтвознавець побачив Львів у зовсім іншому від своїх попередників ракурсі: з гумором веде оповідь про вулиці та площі рідного міста, його важливі пам'ятки та відомих у різні історичні періоди мешканців, подає легенди, цитує фрагменти періодики, поруч із власними, наводить спогади колишніх його мешканців С. Лема та М. Вертинського, вводить в обіг не затерті від частого тиражування фотографії. Путівник веде читача 19 маршрутами, а наприкінці вміщує покажчики: предметний, іменний, географічний, часописів, книжок, творів мистецтва.

Цього ж року на замовлення Державної служби туризму і курортів Міністерства культури і туризму України було видано путівник Сергія Удовіка «Україна вітає!» [8]. Тут представлено міста та області, що прийматимуть футбольний чемпіонат Європи-2012 (Київ, Львів, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Донецьк, Сімферополь, Ялта, Алушка, Судак АР Крим). Львову присвячено шість сторінок тексту з найважливішою туристичною інформацією (переліком основних пам'яток, музеїв, театрів, розважальних закладів тощо), телефонами місцевих довідкових служб, туристичного інформаційного центру, львівськими туристичними сайтами. Наклад видання — ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 1 (109), 2013

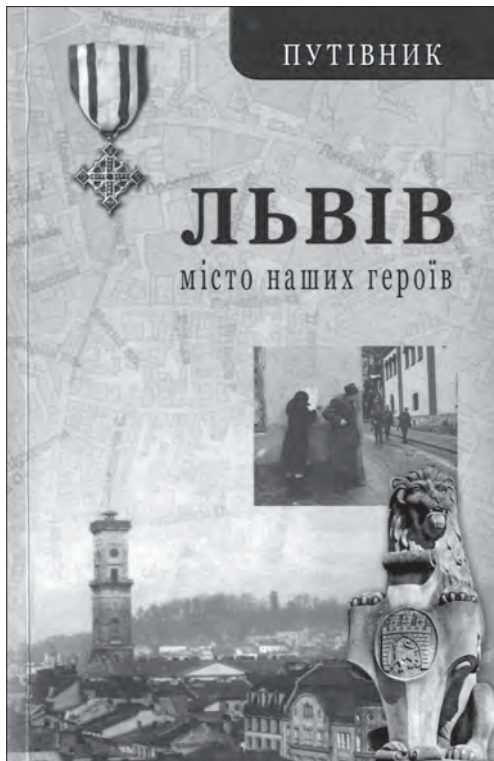
Іл. 3. Обкладинка видання «Львів: туристичний путівник» А. Козицького. 2005 р.

Іл. 4. Обкладинка книги А. Дороша «Львів: прогулянка не без задоволення і з мораллю». 2008 р.

10 тис. примірників, який, згідно з відповідним грифом, не розповсюджується шляхом продажу. З кінця книги подано текст англійською мовою.

Найбільш креативним та патріотичним путівником Львовом є видавничий проект львівських істориків Олександра Дедика, Андрія Козицького, Во-

Іл. 5. Обкладинка путівника «Львів. Місто наших героїв». 2009 р.

лодимира Мороза та Володимира Муравського «Львів. Місто наших героїв» (2009) [1] (іл. 5). Це перший особливий погляд на Львів, який підкреслює його українську сутність і на відміну від усіх попередніх «оспіває не місто в камені, а людей у місті». Путівник веде сучасного читача місцями, які пов'язані з героїчними сторінками нашого недавнього минулого — українським національно-визвольним рухом першої половини ХХ ст. У ньому виділено п'ять екскурсійних маршрутів («Вздовж фронту листопадових боїв 1918 р.», «Підпільне місто: шляхами героїв УВО-ОУН», «Центр», «Південь», «Північ») та розділ «Некрополь». Мандруючи ними, дізнаємося про найяскравіші епізоди із життя та боротьби чільників українських національно-визвольних змагань Д. Вітовського, П. Франка, О. Думина, Д. Донцова, О. Басараб, Я. Стецька, родини Федаків, Є. Коновальця, Р. Шухевича, С. Бандери та багатьох інших визначних особистостей, що творили тогочасну історію, пов'язані з їх львівськими адресами — будинками, де вони народилися і жили, конспіративними квартирами, місцями облав, засідок та замахів на особливо одіозних політичних фігур довоєнної Польщі. Кінцевий розділ «Некрополь» присвячено місцям вічного спо-

чинку героїв (Личаківський і Янівський цвинтарі, цвинтар Старого Знесіння, Кортумова гора, Винниківський цвинтар). Путівник максимально наповнений архівним та сучасним ілюстративним матеріалом, а також фотореконструкціями важливих історичних подій. Наприкінці подано перелік меморіальних музеїв героїв визвольних змагань (Є. Коновальця у Зашкові, Р. Шухевича у Білогірці, С. Бандери в Дублянах), національно зорієнтованих товариств і організацій. Залишається лише побажати його авторам на майбутнє для зручності користування підготувати іменний покажчик.

Однією з нових книжкових пропозицій на новітньому ринку путівників є видання «Львів: туристичний путівник» А. Козицького, який побачив світ 2010 р. у видавництві «Афіша» [7]. Це вже третій путівник, що вийшов з-під пера історика-львовознавця. Він зі знанням справи веде мандрівника цікавими історичними маршрутами міста — «Головна площа міста», «Навколо Ринку», «Волоська церква», «Домінікани», «Маленька Вірменія», «Дільниця батярів і митців», «Проспект Свободи», «Вулицею Коперника», «Стрийський парк», «Університет», «Жовківське передмістя та Кракідали», «Підзамче». У передмові до видання автор справедливо наголошує, що наше місто є пам'ятником під відкритим небом, сім століть історії якого залишили на його вулицях та площах свій незатертий слід. Львів — культурне перехрестя Європи, в якому жили та творили непересічні представники української та інших національних культур: Іов Борецький, Маркіян Шашкевич, Іван Франко, Михайло Грушевський, Василь Стефаник, Марія Конопницька, Франц Ксаверій Моцарт, Рудольф Вайгель.

Відкриває путівник оповідь про головну площу міста та її будівлі з першою згадкою про ратушу (1381), де кожна кам'яниця Ринку має свою повчальну, веселу чи сумну історію. Значну увагу відведено історичним дільницям, в межах яких мешкали представники різних середньовічних «етносів» Львова — українці, поляки, німці, вірмени, євреї, греки. Окремий розділ книги присвячено скарбницям інтелектуальної думки багатьох поколінь львів'ян: науково-технічній бібліотеці Львівської політехніки, науковій бібліотеці Львівського національного університету, Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника. Особливістю ілюстра-

тивного оформлення путівника є значна добірка світлин меморіальних таблиць та пам'ятників видатним особистостям, що зовсім недавно почали прикрашати наше місто (пам'ятники королю Данилу, Й. Швейку, С. Бандері, І. Трушу, Н. Дровняку). Історичний нарис вдало доповнює практична інформація для туристів: карта-схема міста, важливі телефони, адреси закладів розміщення гостей. Паралельно з українським побачило світ видання польською мовою.

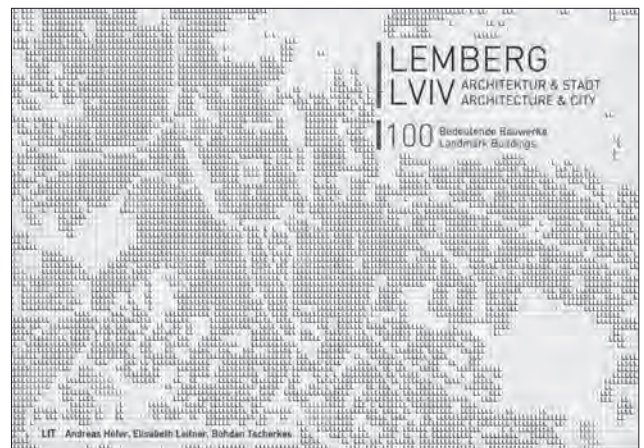
Першим туристичним виданням, призначеним для туристів без огляду на ступінь їхніх особливих потреб, є путівник «Львів доступний для всіх» виданий Львівською асоціацією розвитку туризму у 2010 р. [9] (іл. 6). Видання здійснено у межах реалізації проекту «Сприяння розвитку можливостей внутрішнього туризму для неповносправних осіб України та захист громадянського права на відпочинок людей з особливими потребами, які проживають на Львівщині». Книгу формують невеликі тематичні блоки «Що таке Львів», «Культура», «Театри та концертні зали», «Музеї та галереї», «Духовна спадщина Львова», «Зелені островці», «Щорічні імпрези», «Основні події року», «Маршрути», «Львівщина туристична запрошує!», «Корисна інформація», «Корисні поради», «Де поїсти», «Де поспати», «Рухайся, аби не заіржавіти». Специфікою цього видання є вкраплення у тканину кожного блоку практична інформація, що полегшує особам з вадами зору, слуху та обмеженою мобільністю, пересування, орієнтування та безпечне мандрування містом. Наприкінці вміщена анкета ознак доступності об'єктів для користування людей з особливими потребами.

Першим спеціалізованим ілюстрованим архітектурним путівником по Львову є спільний проект австрійських та українських архітекторів (з Віденського технічного університету — Андреас Гофер та Елізабет Лейтнер і Львівської політехніки — Богдан Черкес²) «Львів. Архітектура і місто. 100 визначних будівель» (2012) [17] (іл. 7). Робота над книгою, яка представляє собою сучасний портрет архітектурного та урбаністичного розвитку міста, тривала п'ятнадцять років. З посеред усього масиву архітектурних пам'яток Львова автори обрали для розгляду лише 100, починаючи від середньовічних зразків і закінчуючи пам'ятками функціоналі-

² Щиро дякую професорові Б. Черкесу за подарований примірник видання.

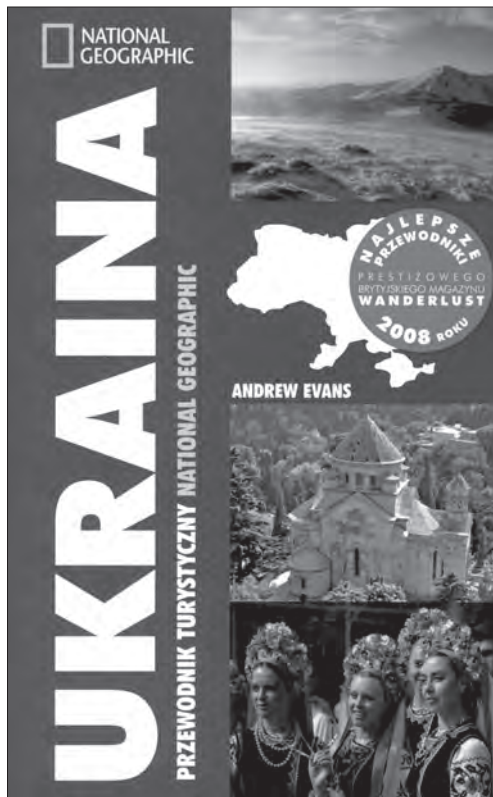

Іл. 6. Обкладинка путівника «Львів доступний для всіх». 2010 р.

Іл. 7. Обкладинка архітектурного путівника Львовом. 2012 р.

му міжвоєнного періоду та сучасної архітектури ХХІ ст. Хронологічно книга поділяється на п'ять історичних періодів, у які постали обрані архітектурні пам'ятки (до 1772 — Вірменський собор, Арсенал, синагога «Золота Роза», Успенська церква; 1772—1918 — Оссолінеум, Личаківський цвинтар, театр Скарбка, Львівський університет; 1918—1939 — кам'яниця Шпрехера, Будинок емігранта, парк «Залізні води», 1939—1991 — готель «Львів», цирк, завод «Кінескоп», парк ім. Б. Хмельницького; 1991—2012 — ринок «Південний», пам'ятник Т. Шевченку, стадіон «Арена Львів», генеральне консульство Республіки Польща). Багато ілюстроване німецько-англійське видання, що

Іл. 8. Обкладинка видання Е. Еванса «Україна: туристичний путівник». 2008 р.

містить розгорнутий детальний план кожної споруди, по-новому відкриває світові наше місто з його давніми архітектурними традиціями.

Окрему нішу серед путівників Львовом займають видання польських авторів останніх десятиріч. Помітне місце у всьому масиві тематичної польськокомовної друкованої продукції посідають численні репринти довоєнних львівських вадемекумів авторства патріарха польської туристики, автора численних путівників Польщею та Європою М. Орловича (1881—1959) [25] та історика-краєзнавця, публіциста і педагога О. Мединського (1882—1940) [24]. Не можемо не відзначити, що чимало сучасних путівників нашим містом, що видані у сусідній Польщі, грішать ностальгією за минулими часами і за польським Львовом [18; 30]. Пересічний польський дослідник ніяк не може змиритися із тим, що Львів уже давно є українським містом у незалежній державі. Прикладом такого неконструктивного підходу може бути книга П. Володека та А. Кулевського, видана у Прушкові 2006 р. Путівник орієнтований на польських туристів, яких він насправді лише дезорієнтує щодо сучасних львівських реалій, оскільки у передмові ставить перед собою наступні цілі: «Зберегти в

пам'яті людей такі події, щоб туристи з Польщі, гуляючи вулицями Львова, усвідомили, чим 600 років тому було це місто для Польщі, її історії, науки і культури. Унаочнити, чим був Львів у часи, коли Схід стикався з Заходом, коли поруч жили представники двох релігій і трьох обрядів, коли нормою життя було окреслення «gente ruthenus, natione polonus, gente armenus, natione polonus» [30, s. 10]³. У книзі не згадуються українські культурні та політичні діячі, основні пам'ятки та фотоматеріали (фотографії та плани міста) підписано назвами вулиць станом на 1939 р., а в дужках дрібним шрифтом й курсивом подається сучасна назва. Наприклад, вулиця Баторія (*князя Романа*), 27 Листопада (*Коновальця*), Сенкевича (*Вороного*), Сапігів (*Бандери*), Гошовського (*Тершаківців*). Відчувається ностальгія за польським Львовом, яку автори бажають прищепити і передати молодому поколінню поляків.

Все ж відродно, що у Польщі поступово пробиває собі дорогу тенденція до публікації об'єктивної історичної та туристичної інформації про Львів. Останнім часом численні польські автори путівників нашим містом (історики Олександр Стройний, Яцек Токарський, доктор біології Гжегож Ронковський, Анджея і Ельжбета Лісовські) [26; 27; 29] вже адекватно сприймають сучасні політичні реалії, демонструють толерантне ставлення до українців на сторінках своїх видань. Так, путівник «Львів. Місто Сходу і Заходу» О. Стройного витримав уже сім перевидань (Краків, 2001, 2003, 2005, 2006, 2007, 2009, 2010).

На польському ринку присутні не лише путівники про Львів польських авторів, а й з'являються західні новинки, перекладені польською мовою. Найновішим прикладом такого видання є поява туристичного путівника американського товариства National Geographic Society «Україна» американця Ендрю Еванса (Варшава, 2008) [23] (іл. 8), в якому 10 сторінок обсягу присвячено туристичному огляду Львова (загальна історична інформація, доїзд, перелік місцевих туристичних фірм, місць ночівлі, харчування, комунікацій, основних туристичних маршрутів, музеїв, театрів, пам'яток архітектури).

Паралельно на чеському ринку з'явилися путівники Україною, що оглядово знайомлять читачів зі Львовом, зокрема «Україна» (Прага, 2009) — пер-

³ Походження українське — національність польська, походження вірменське — національність польська.

ше чеське видання National Geographic Society авторства Сари Джонстон та Грега Блума [21] та туристичний путівник «Україна і Молдавія», який підготував Іржі Мартінек (Прага, 2011) [20].

У Німеччині видано декілька путівників Львовом та Україною. Це насамперед «Львів: інформаційний путівник по культурному центру Західної України» Анни Кліяненко (Берлін, 2005, 2008) [19] (іл. 9), 11 перевидань книги «Україна. Львів, Київ, Одеса та Крим: путівник» Томаса Герлаха і Герта Шмідта [15]. До чемпіонату Європи з футболу 2012 р. вийшло два путівники німецької журналістки Брігітте Шульце «Україна: як я її люблю. Подорожуйте зі мною», у якому вміщено розділ, присвячений Львову [22] та «Львів — просто чарівний. Скуштуйте», розрахований на туристів з євросони [28].

Російське видання для мандрівників «Вокруг света» представило путівник нашою державою маршрутного типу «Україна. Київ. Львів. Одеса» [10] (іл. 10), який уклала Марія Сартакова (Москва, 2006, 2009). Львову тут присвячено близько 20 сторінок тексту, починаючи від інформації як орієнтуватися у місті, переліку готелів, музеїв, кафе до основних історичних подій (перша письмова згадка про Львів, заснування Львівського університету, облога міста турками, революційні події 1848 р., російська окупація Львова 1914 р., червоний терор 1941 р., події Другої світової війни, Львівський псевдособор УГКЦ 1946 р., візит до Львова папи Івана Павла II). В окремі інформаційні блоки винесено контрверсійні матеріали про першодрукаря Івана Федорова, який у 1565 р. видав першу «російську» друковану книгу «Апостол», та дивізію СС «Галичина» як профашистське військове угруповання.

За всю історію львівської путівниківани український період, закономірно, є найбільш плідним у написанні та виданні путівників рідною мовою. Із здобуттям незалежності Україна змогла повноправно заявити про себе Європі і світові, що вона є туристично привабливою державою й володіє безцінними культурними скарбами, які становлять не лише надбання нашої країни, а й всього людства. З 1998 р. центральна частина Львова з її унікальним архітектурним ансамблем входить до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

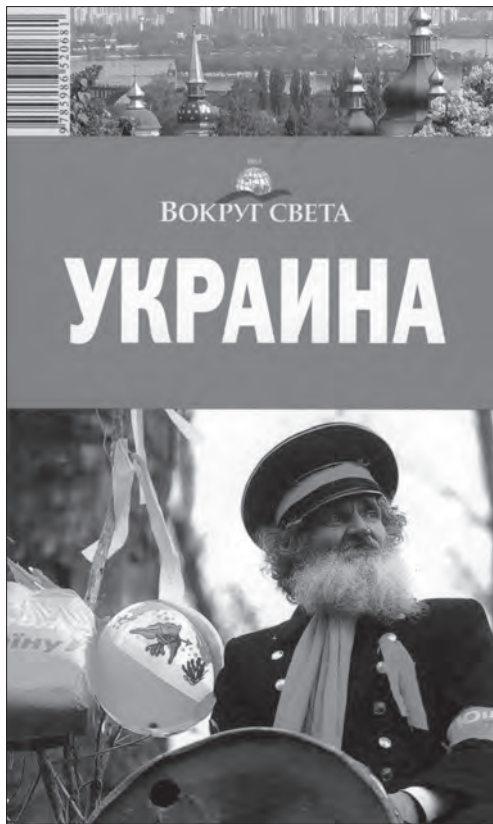
Сучасні путівники Львовом доцільно класифікувати на кілька підвидів. Універсальними маршрут-

Іл. 9. Обкладинка видання А. Кліяненко «Львів: інформаційний путівник по культурному центру Західної України». 2005 р.

ними путівниками, що володіють найкращими рисами класичних Бедекерів⁴, свого роду «українськими бедекерами» вважаємо видання «Львів. Туристичний путівник» Ю. Бірюльова та «Прогулянка Львовом» І. Лильо і З. Лильо-Откович із їх стрункою внутрішньою структурою та надзвичайною інформативною насиченістю. Популярними маршрутними виданнями з чітким історико-краєзнавчим підходом є два путівники авторства А. Козицького. Некласичними путівниками (з відсутньою практичною туристичною інформацією, проте з багатим, часто впритул до кожного будинку та його відомих мешканців, краєзнавчим матеріалом) є книжки «Львів: проходи не без задоволення і з мораллю» А. Дороша та «Вулицями старовинного Львова» Б. Мельника. Першим тематичним провідником місцями національно-визвольної боротьби українців є «Львів.

⁴ Бедекер Карл (1801—1859) — німецький видавець, який вперше у світі в 1829 р. видав путівник в сучасному розумінні цього слова. Впродовж XIX ст. видавничий дім Бедекера набув репутації світового видавця класичних путівників.

Іл. 10. Обкладинка путівника М. Сартакової «Україна. Київ. Львів. Одеса». 2006 р.

Місто наших героїв», а спеціалізованим архітектурним — путівник «Львів. Архітектура і місто». Жанр фотопутівника представляє робота Т. Палкова. Нішу мінімалістичних кишенькових путівників заповнює видання «Україна вітає!» та низка дрібніших, не згаданих у цьому дослідженні. Ще одну групу становлять сучасні путівники Львовом, видані у Польщі, Чехії, Німеччині та Росії, що відображають бачення міста очима іноземців.

Дослідження путівників Львовом, які не лише виконують своє пряме функціональне призначення гіда, розкриває широку історичну панораму міста. Як цінне документальне свідчення епохи, путівник фіксує найбільш значимі для урбаністичного середовища події та різні точки зору на них. На сторінках путівників періоду незалежної України знайшли відображення різні історичні візії трактування знакових історичних подій, історичне та сучасне архітектурне обличчя міста, масштабні культурні події.

1. Дедик О. Львів. Місто наших героїв: путівник / Олександр Дедик, Андрій Козицький, Володимир

- Мороз, Володимир Муравський. — Львів : Літопис, 2009. — 248 с.
2. Дольнікова Л.В. Коли місто розкриває чари своїх таємниць / Любов Василівна Дольнікова // Вісник Львівського інституту економіки і туризму: зб. наук. статей. — 2006. — № 1. — С. 232—233. — (Рец. на кн.: Прогулянка Львовом: путівник / Ігор Лильо, Зоряна Лильо-Откович. — К., 2005. — 224 с.).
3. Дорош А. Львів: проходи не без задоволення і з мораллю / Андрій Дорош. — Львів : Аверс, 2008. — 132 с.
4. Лильо І. Прогулянка Львовом: путівник / Ігор Лильо, Зоряна Лильо-Откович. — К. : Балтія-Друк, 2005. — 224 с.
5. Львів: туристичний путівник / уклад. Юрій Бірюльов ; за заг. ред. Андрія Рудницького. — Львів : Центр Європи, 1999. — 548 с.
6. Львів: туристичний путівник / авт. тексту Андрій Козицький. — Львів : Афіша, 2005. — 127 с.
7. Львів: туристичний путівник / авт. тексту Андрій Козицький. — Львів : Афіша, 2010. — 150 с.
8. Львів / Сергій Удовік // Удовік С. Україна вітає! АР Крим, області і міста, які прийматимуть «ЧЄ-2012»: путівник. — К. : Ваклер, 2008. — С. 31—36.
9. Львів доступний для всіх: [путівник для людей з особливими потребами] / Львівська асоціація розвитку туризму ; Львівська обласна держ. адміністрація. — Львів, 2010. — 126 с.
10. Львов / сост. Мария Сартакова // Украина. Киев. Львов. Одесса: путеводитель / 2-е изд., испр. и доп. — М. : Вокруг Света, 2009. — С. 136—175.
11. Палков Т. Львів: путівник / Тарас Палков. — Львів : Ладекс, 2006. — 103 с.
12. Палков Т. Львів: путівник / Тарас Палков ; передм. Івана Андраша. — Львів : Ладекс, 2011. — 96 с. — (Серія «Terra Incognita»).
13. Палков Т. Львов: путеводитель / Тарас Палков ; предисл. Івана Андраша. — Львов : Ладекс, 2011. — 96 с. — (Серія «Terra Incognita»).
14. Перелигіна О. Неісторичні проходи по Львові / Ольга Перелигіна // Ратуша. — 2005. — 27 жовт. — 3 листоп. (чис. 44). — С. 16 ; 3—10 листоп. (чис. 45). — С. 16. — (Рец. на кн.: Прогулянка Львовом: путівник / І. Лильо, З. Лильо-Откович. — К., 2005. — 224 с.).
15. Gerlach T. Ukraine: mit Lemberg, Kiev, Odessa und Krim: Reiseführer / Thomas Gerlach, Gert Schmidt. — 11 Aufl. — Berlin : Trescher Verlag, 2011. — 540 s.
16. Gierszewska B. Ukraińskie wydawnictwo lwowskie «Centr Ewropy» i «J» / Barbara Gierszewska // Książka. Biblioteka. Informacja: między podziałami a wspólnotą / pod red. Jołanty Dzierniakowskiej. — Kielce : Wydwo Akademii Świętokrzyskiej, 2007. — S. 151—158.
17. Hofer A. Lemberg Architektur & Stadt. 100 Bedeutende Bauwerke = Lviv Architecture & City. 100 Landmark Buildings / Andreas Hofer, Elisabeth Leitner, Bohdan

- Tscherkes ; пер. англ. Володимира Задорожного ; Universität L'vivska Polytechnika ; Technische Universität Wien. — 1 Aufl. — Wien : Lit Verlag, 2012. — 195 s. — (Текст нім. та англ. мовами).
18. *Hollanek A.* I zobaczyć miasto Lwów...: przewodnik / Adam i Ewa Hollankowie. — Rzeszów : Krajowa agencja wydawnicza, 1990. — 166 s.
 19. *Klijanenko A.* Lemberg: Streifzüge durch das kulturelle Zentrum der Westukraine: informativen Reiseführer / Anja Klijanenko. — 2 Aufl. — Berlin : Tresher Verlag, 2008. — 264 s.
 20. L'viv / aut. Jiří Martinek // Ukrajina a Moldavsko: turistický průvodce do zahraničí. — Praha : Olympia, 2011. — S. 118—122. — (První vydání).
 21. Lvov / Sarah Johnstone, Greg Bloom ; překlad: Eva Cachová, Petr Hnilo, Eva Hnilo // Johnstone S. Ukrajina: průvodce — 1 české vyd. — Praha : Svojtka & Co., 2009. — S. 116—129.
 22. Lwiv / Brigitte Schulze // Schulze B. Ukraine... wie ich sie Liebe. Kommen Sie mit: Das Personliche und praktische Reiselesbuch. — Weilheim : Brigitte Schulze Verlag, 2010. — S. 110—119.
 23. Lwów / Andrew Evans ; tłum.: Bartłomej Szymkowski, Marcin Wronikowski, Barbara Banasiuk // Evans A. Ukraina: przewodnik turystyczny National Geographic — Wyd. 1. — Warszawa : G+J RBA, 2008. — S. 192—212.
 24. *Medyński A.* Lwów: ilustrowany przewodnik dla zwiedzających / Aleksander Medyński. — Wyd. 2 (przejrz. i uzupeł.). — Warszawa : Tercja, 1990. — 216 s. — (Reprint. — Lwów, [1937]).
 25. *Orłowicz M.* Ilustrowany przewodnik po Lwowie / Mieczysław Orłowicz ; wyd. 2, rozszerz. — Krosno : Ruthenus, 2004. — 275 s. — (Reprint. — (Lwów ; Warszawa, 1925).
 26. *Rąkowski G.* Przewodnik krajoznawczo-historyczny po Ukrainie Zachodniej / Grzegorz Rąkowski. — Pruszków : Rewasz, 2008. — Część 4. — Lwów. — 399 s.
 27. *Strojny A.* Lwów. Miasto Wschodu i Zachodu: przewodnik / Aleksander Strojny ; wyd. 5. — Kraków : Bezdroża, 2007. — 222 s.
 28. *Schulze B.* Lemberg... Einfach Köstlich Probieren sie Doch Mall: Reiseführer / Brigitte Schulze. — Weilheim : Brigitte Schulze Verlag, 2011. — 200 s.
 29. *Tokarski J.* Lwów i okolice: praktyczny przewodnik / Jacek Tokarski. — Bielsko-Biała : Pascal, 2007. — 380 s.
 30. *Włodek P.* Lwów: przewodnik / Przemysław Włodek, Adam Kulewski. — Pruszków : Rewasz, 2006. — 416 s.

Movna Marianna

PRESENT-DAY GUIDE-BOOKS ON LVIV, THEIR TYPOLOGY AND CONTENTS

In the article have been considered some points in the history of creation of guide-books devoted to Lviv and compiled in the period of Independent Ukraine. Typological appurtenance of guide-books has been signified with thematic, ideological and linguistic peculiarities of ones underlined. Characteristics of present-day authors' achievements in the field of Lviv regional historical studies have been presented

Keywords: guide-book, Lviv, history, Independent Ukraine, tourism.

Марианна Мовна

СОВРЕМЕННЫЕ ПУТЕВОДИТЕЛИ ПО ЛЬВОВУ: ТИПОЛОГИЯ И СОДЕРЖАНИЕ

В статье рассматривается история создания путеводителей по Львову, вышедших из печати в период Независимой Украины. Обозначена типологическая принадлежность путеводителей, подчеркнуты тематические, идеологические и лингвистические особенности изданий. Приводится характеристика современных авторских наработок в отрасли львовского исторического краеведения.

Ключевые слова: путеводители, Львов, история, Независимая Украина, туризм.